

लिम्बु

खाम्बोडबा लुडबोडबा साहा ७ रे लेम्जाडबा मातड्मे, १५८५
(आईएलओ मातड्मे १६५)

INDIGENOUS
MEDIA FOUNDATION

कपफ्रयाक्पङ्गेबा चोक्किया फोजुम्रेन् माचुम्लुडले,

- ☞ कपफ्रयाक्पङ्गेबा चोक्किया सुहाङ्कुक्पा ईजाक चोक्साबा थिक् चुम्भोधक् (निकाय) ओ नु जेनेभा मेउतेबा हे?नु ६ जुन १९८९ ओ ७६ बा येजुम्लुङ् पोखेबा,
- ☞ खाम्बोडबा लुडबोडबा साहा?रे लेम्जाडबा मातङ्मे हे?नु सेम्लो (सिफारिश) १९५७ ओ केडयाक्पा कपफ्रयाक्पङ्गेबा कुसी:क्था (मापदण्ड) हा? साप्पे चोक्की,
- ☞ मेन्छाम् युक्पा सिमिक्लुड कुदिम्बा ईङ्भोन सक्, याङ्जीक, सङ्जुम्मी नु साक्थीम्मी युक् लेम्जाडबा कपफ्रयाक्पङ्गेबा माडहेना सक् (प्रतिज्ञापत्र), तेन्छाबा नु हाडधीम्मिबा युक् लेम्जाडबा कपफ्रयाक्पङ्गेबा माडहेना सक् नु मेन्दडहा? माम्मार ते?मा लेम्जाड यरिक् कपफ्रयाक्पङ्गेबा चेप्साप्लाबा तडजेम्हा? निडवा इप्पासीर,
- ☞ तडबे १९५७ आड थो कपफ्रयाक्पङ्गेबा कुभाडबा तेडगकओ थोबो केबोडबा हे?नु सिमीक्लुड कुदिम्बा हायाक खाम्बोडबा नाम्याप्पीहा?रेन् याक्नाम् (अवस्था) बा लेम्जाड केबोडबा थोबोहा?रे कन याम्बे (विषय) ओ लाम्लोबा कुसी:क्था (मापदण्ड)हा? कुदडबा तडबेनकुदड (समिकरणमूलक) निला:म्दोन् (अभिमुखीकरण) हम्मा तारापूले कुसड कपफ्रयाक्पङ्गेबा कुसी:क्थाहा? तेन्दिड चोक्मा केनुबा पा:न्नो निडवा केप्मार,
- ☞ आबाडे युक्नादेन केनेबा युक्फोरे कुजोक्चो सिगाड आबाडे चुम्भोहा?, थक्लाचोक्थीम् नु याङ्जीक् थोबो लेम्जाडबा फोगप् चोक्मा आबाडे मिङ्सो, पा:न्, साम्यो युडमा थोबो चोक्मा हुन्छी निडवा?सो:क् तेम्मार,
- ☞ सिमीक्लुडबा आखेन तेन्हा?ओ कन् सुहाडहा? आबाडे युक्नादेन केनेबा युक्फो सिगाड वे? सडबाहा?नु कुदड आबाडे आवाङ्गेन् मेन्छाम् युक्

ओधक् चोक्मा मेन्सुकके मेवाबा हेऱनु हुन्छी कुभाड्, मेल्लुड, चोक्युधिम्
नु चोमिक् (दृष्टिकोण) हाऱ मेमा मेबेक्ल मेबप्पा पाःन्नीन चेडमार,

☞ साक्थिमिबा मेन्दडदडहाऱ नु मेन्छाम् सुहाडलेन् सडजुमिबा नु
केजडयामे (पर्यावरणीय) तडदडवा (सामन्जस्यता) नु कपफ्रयाक्पड्गेबा
फऱसीड नु फाऱफाबाओ खाम्बोडबा नामयाप्पीहाऱरे मेगेत्तुबा पाडेम्बा
(विशिष्ट) लक्फा (योगदान) ओ मिक्सो केप्मार,

☞ पजुम लाजेऱ चुम्भो, पजुम लाजेऱ चुम्भोरेन चाधे नु याडघन फोजुम, पजुम
लाजेऱ चुम्भोरेन निसामिबा, साम्निगेन (बैज्ञानिक) नु साक्थिमिबा फोजुम
नु सिमिक्लुड याम्जीक् फोजुम हेऱनु अन्तर अमेरिकी इण्डियन इन्स्टिच्युट
लामल केदडबा कुधाऱ नु आँडे तेन्ओ केदाबा फाऱसीडओ मुसाप्पा
(देहाय) तडजेम्हाऱ तडनाबासी हेऱनु कन् तडजेम्हाऱ अगाप् चोक्मा,
थोबो चोम्मा हेऱनु निन्धो चोक्से कन हेक्केदम्बा फाऱसीड चक्मेन्बुऱबा
फम्मा पान्फोड (प्रस्ताव) फोडनाबा पाःन्नीन साप्प (उल्लेख) चोक्मार,

☞ कन् येजुम्लुडलेन् लिसिगेक्पा पाःन्धोऱमिड् (कार्यसूची) ओ केवाबा
खाम्बोडबा नाम्याप्पी लेम्जाडबा मातड्मे, १९५७ (सक्निःत् १०७) लेन
सुलिक् तोःन्जो चोक्मा लेम्जाडबा पाःन्भोड ताक्मा खासेक् चोक्मार,

☞ कन् पाःन्भोडहाऱरे, खाम्बोडबा साहारे लेम्जाडबा मातड्मे, १९५७
रेन् तोःन्जो चोगुआड लथिक् कपफ्रयाक्पड्गेबा मातड्मे, चोक्मा
खासेक् चोकी,

☞ आइन थीक् हेन्छीड् फाड कीप थेत् फाड तडबेबा जुन ला बा नि नु
खानितील्ले येन् खाम्बोडबा साहारे लेम्जाडबा मातड्मे १९८९ मेप्नाबा
मुसाप्पा (देहाय) मातड्मेन् सेःक्लोःन् (पारित) चोगुआड वा ।

लक १
एवकेबा थीग्जक

कुधा १

१. कन मातड्मे मुसाप्पा खाम्बोडबा नु तेन्छाहाऱेन् युक्को लागु पोडबा वा,
 - (क) सड्जुम्मिबा, साक्थिम्मिबा, याड्जीक याक्नाम्हारे याक्पड्गे सड्जुम्भोहाऱनुल्ले वेऱ पोड, हेल्लेन याक्नाम् आबाडे चोक्युधिम् इ थीम् आरसाड कुभाड, कुगोहाऱे चोगुल्ले हायाक् इ सुलिक् यभाड्दिड् पोडमा केसुक्पा आप्पुड्गे लाजेऱबा खाम्बोडबा लुडबोडबा साहाऱे ।
 - (ख) तोक्नाबा या औपनिवशीकरणओनु आल्लोबा लाजेऱे ईन्दो (सीमाना) युडमाल्ले आत्तीन् लाजेऱ इ हेन् लाजेऱबा आत्तन्निड् तेन्ओ केयुडबा याप्पीहारेन् थाक् पोडबाल्ले चोगुल्ले खाम्बोडबा मेप्नाबा आबाडे कुभाडलेन् आक्खेदम्बासाड सड्जुम्मिबा, याड्जीकीबा, साक्थीम्मिबा, हाड्धीम्मिबा चुम्भोहाऱ कुहिड युडमा आप्पुड्गे लाजेऱओबा तेन्छाम्हाऱ ।
२. खाम्बोडबा लुडबोडबा साहाऱे आबाडे मिडसोओ कन् मातड्मेबा तड्जेम्हाऱे मेजोगुबा सड्जुम्हाऱ कुदोक् चोक्मासी फाऱआड लथिक आवाड्गेन् कुसीःक्था (मापडण्ड) चोक्नाबा वा ।
३. कन् मातड्मेबा कुदड तेन्छाम् सुल्लान् कपफ्रयाक्पड्गेबा कुभाड कुईसिक हेन सुल्लारे तोन्दुबा युक्खा लेम्जाड्बा आत्तीन्नाड इक्सुम चोगुसीर पेभाऱ् चोगासीआड होप् ।

कुधा २

१. आब्डे तेन्छाम्हारे तोन्छीडओ हेन तेन्छाम्रेन् युक्खा आप्लुडताडसेप् चोक्से हेऱनु हुन्छी मेन्छेन्युक्फो नाजम् चोकी, तडमार याम्बक थोबो चोक्मा याम्बक युक्फोहाऱेन् पोड रो ।

२. कन् याम्बखाऱओ मुसाप्पा निलाम्हाऱआड मेयाक्पा वा ।

- (क) याक्पड्गेन कुभाड नु कुगोहाऱरे लाजेऱबा खक्ताड (जनसंख्या) नु वेऱ पासीडपादाडहाऱ मेऱबिरुसीबा युक् सुयेमहाऱ तेन्छामरे कुदड खोम्दीड खोमा पोड,
- (ख) कन् तेन्छामरे सडजुम्मिबा नु साक्थीम्मिबा मिडसोहाऱ चोक्युधिम् नु थीम हेनु चुम्भोहाऱओ नाजम चोक्मार हुन्छी सडजुमी, याडजीकी नु साक्थीमी युक्खा हायाक् तडगाप नु थोबो चोक्मा,
- (ग) कन् तेन्छाम्हाऱरे हुन्छी सेप्पाड नु थक्लाचोक्थीम नु केदडबा पोडल खाम्बोडबा नु याक्पड्गेन सडजुम्भोहाऱ या वेऱ पासीडपादाडनु केवाबा सडजुम्मी नु याडजीकी मेन्दडहाऱ तडमा इड्धा तेन्छारेन् पासीडपादाडहाऱ फाऱसीड चोक्मासी,

कुधा ३

१. खाम्बोडबा लुडबोडबा साहाऱरे मेन्छाम् युक् नु आवाड्गेन् आप्पुडगेबा हायाक् निलाम्हा खेऱयापान मेन्बोके मेन्दड मेम्बोडे ओधक् मेचोगुबा वा । कन मातडमेरे तडजेम्हाऱरे याम्बत्छिा नु मेन्छुमा ओ आड लथिक्काड मेन्दड/मेन्सेन मेम्बोडे तामुन्धो (लागू) मेबोडबा वा ।
२. कन मातड्मेओ केबप्पा युक्खा नु तेन्छारेन् मेन्छाम् युक् नु आवाड्गेन् आप्पुडगेहाऱ नाप्पासी आत्तीन्नाड येक्नाम्, मुक्साम् तोन्नाबा होप् ।

कुधा ४

१. आबाडे तेन्छारेन् चुम्भोहाऱ, याडसाकुन्धेहा, चोकियाहाऱ, साक्थीमहाऱ, केजडयाम् नु याप्पीहाऱरेन् ताडसेपूरेन केदडबा नुबा निलाम्हा तोन्नाबा वा ।
२. कन नुबा निलाम्हा आबाडे तेन्छाहाऱरे आप्पुडगे मेदोन्दुबा इत् (इच्छा) हाऱनु मेन्दड मेन्बोडीन ।

३. कन नुबा निलाम्हारे तेन्हाहा? साप्वा (साधारण) युक्खाओ मेन्दड मेन्बोडे ओधक चोक्माओ चिभिप्पा (प्रतिकुल) इक्सुम मेजोगुबा होप ।

कुधा ५

कन मातड्मेओ तडजेम्हा? तामुन्धो चोक्माल्ले,

- (क) अखेदम्बा तेन्हारेन् सडजुम्बिबा, साक्थीम्बिबा साम्योगेन् कुमेल्लुड नु चोकयुधिमहा? निडवा?सोःक पि?मार आप्लुडताडसेप् चोक्नाबा वा, हेनु हुन्ही सडजुम्बो नु थक्तोबा तुम्मा केबोडबा तुखेहाओ नुरिक निडवा केप्नाबा वा ।
- (ख) अखेदम्बा तेन्हारेन् मेल्लुड, सधासीड (अभ्यास) नु सडजुम्भोहा?रेन मेन्छेन्युक्फोओ नाजम चोक्नाबा वा ।
- (ग) ईक्सुमदीड (प्रभावित) तेन्हाहा? फा?सिड, तोन्हीड अन्खेदम्बा तेन्हाम्ले थक्ला नु याम्बक्को कुसड याक्पड्गेहा?ओ लेम्जाड तुम्नाबा केजा?बा याम्बखा? सुलिक् चोक्मासीर ते?मासी निडवा केवाबा याम्बखा? चोक्नाबा वा ।

कुधा ६

१. कन मातड्मेओ याक्नाम्हा तामुन्धो चोक्माल्ले, युक्फोरे मुसाप्पा इसिक चोगुबा वा ।

(क) कन तेन्हाहा? तक्पेत् इक्सुम केजोक्पा कुभाड नु यक (प्रशासनिक) याम्बखारे लेम्जाड निडवा केप्माल्ले याम्बकथीमहा? नु आरसाड हुन्ही मेदोन्दुबा चुम्भोहा?ओ लाम्नु इड्धा तेन्हाहा?ओ सुनाइडदड चोक्मा ।

(ख) हुन्ही?नु कप्पि (सरोकार) केजोक्पा थिम नु थिम्बेहा?रेन फा?आड

इधाप्पी सेक्सीड केदोक्पा चुम्भो नु यक हेनु थीकचुम्भोधक् (निकाय) हाऱओ खासेक केजोक्पा हायाक् कुधाहाऱओ तेन्छारेन वेऱ कुधाहाऱओ लक्मेलोआड मेवा सुलिक्साड हेनफरीक कन तेन्छाहाऱ लक्लोमा मेसुक्पा लाम युक्सीड चोक्मा,

(ग) कन तेन्छाहाऱे आबाडे चुम्भो नु याम्बखारे नुरिक थोबो चोक्मा फाऱआड लाम्बेक (माध्यम) चोक्मा हेनु तडबा येम्मो चोक्मासी ओ निडवामिमा ताबुड (स्रोत) हाऱ तडगाप चोक्मासी,

२. कन मातड्मेओ याम्बको पधेक चोक्माल्ले सुनाइडदड नुबा निडवारे चोक्मा हेनु येम कुदड पोडल तोन्नाबा कुबेहाऱ लेम्जाड निडवादड नु निदड चोक्मा ताराप् चोक्माबा वा ।

कुधा ७

१. आबाडे तेन्छारे आफेक थक्ला, नसाऱनु, चुम्भो नु साम्योगेन आप्लुड नु हुन्छी मेयुक्तुबा इ वेऱ आत्तीन्छाड लेम्जाडनु अगाप् मेजोगुबा खाम्बेक्मोओ इक्सुम् केजोक्पा थिम्बेरेऱनु फाऱआड युक्सीड चोक्मा, तडलफरीक आबाडे याडजीक, सडजुमी नु साक्थीम्मि थोबो लेम्जाड फोगप् चोक्मा युक् पोडबा वा । कन्नुल्ले वेऱ हुन्छी तक्पेत् इक्सुम् केजोक्पा याक्पङ्गेन नु तेन्छागेम्बा थोबोबा निऱ्सेक नु थिम्बेहा तडमा याम्बको पधेक नु कुबेसीडओ हुन्छी लक्लोमा चोक्माबा वा ।

२. ईक्सुमदीड (प्रभावित) तेन्छान्हाऱहाऱे लक्लोमा नु फाऱसिड, ओ लाम हुन्छी थक्ला नु याम्बकथीम हेऱनु याम्जीक् नु निछाम् कुधाहाऱओ तोन्जो चोक्मँ याम्बे (विषय), हुन्छी मेयुडबा तेनओ केरेक याडजीक थोबो चोक्मा निडसेक् युक्सीड केजोक्पा याम्बे केबोडबा वा । अक्खेतम्बा तेनहारेन थोबोरे फाऱआड तोन्नाबा निडसेहाऱ आड कन् हेक्केदम्बा तोन्जो थोबो चोक्मा तडल तोन्नाबा वा ।

३. युक्फोहाररे केदडबा येम्मो आबाडे तेन्छारेन् फाऱसीड्ओ निडसेक्केन थोबोबा याम्बखाऱओनु हुन्छी सड्जुम्मि, साम्योगेन्, साक्थीम्मि नु केजडयाम्मीबा इक्सुम कुबेसीड चोक्मा सक्किम (अध्ययन) हाऱ चोक्मा पानहाऱ निन्धो चोक्मा । हेन हेक्केदम्बा सक्किमहाऱ, ताडगेनहाऱ (निष्कर्ष) थिम्बेओ तोम्मारे फाऱआड लाम्तोबा नाम्भे (आधार) ओ ताक्माबा वा ।
४. युक्फोहाररे आबाडे तेन्छाहाररेन् फाऱसीड्ओ हुन्छी मेयुडबा खाम्बेक् तेनओबा केजडयाम् आप्लुड ताडसेप् चोक्मा निलाम्हाऱ चोगुबा वा ।

कुधा ८

१. इड्धा तेन्छाहाररे युक्को याक्पडगेन कुभाड नु कुगोहाऱ तोम्मासील्ले हुन्छी थाःक्युधिम् नु थाःक्युधिम्बा कुभाडहाऱओ नुरीक निडवा केप्नाबा वा ।
२. याक्पडगेन्ले कुभाड तड्जेम नु कप्-याक्पडगेनरे लेम्जाड निडवाऱसोःक केघोबा मेन्छाम् युक् नु हेन्जीला केघोबा आवाड्गेन युक्खानु मेन्धक्मा याक्नाम्ओ कन तेन्छाहाऱ आबाडे थाःक्युधिम् नु चुम्भोहा पा युड्मा युक् मेगत्तु । कन इड्जुम् (सिद्धान्त) तोम्माल्ले पोक्मा केसुक्पा खेजेक्खाऱ तड्मा निडवामिमा पोडीलेबा येम्मो याम्बक्थीम्हाऱ युड्सीड चोक तेत्पा वा ।
३. कन कुधाबा १ नु २ याम्बक्को पधेक पोखेबाल्ले कन तेन्छारे पासिडपादाडहाऱ हायाक् तेन्छाहाऱ पिऱनाबासी युक्खा अगाप चोक्मा नु हेन कुईसिक चोःक्पेन् (कर्तव्य) चोक्माओ थेक्सीड चोगुबा होप् ।

कुधा ९

१. याक्पडगेन्ले कुभाड तड्जेम नु कप्-याक्पडगेनरे लेम्जाड निडवाऱसोःक केघोबा मेन्छाम् युक् नु इसिक् पोडलफरिक् आबाडे तेन्छाहाररोऱनु आबाडे पासिडपादाडले मेजोगुबा पेःन्दिहाऱ चक्मेन्बुऱबा चोक्मा लेम्जाड

थाःक्यूधिमबा सधासीड केबोडबार केयुबा कुगोहा? नाजम चोक्नाबा वा ।

२. खुम्दिड याम्धो तडजेमहा? लेम्जाडबा आबाडे तेन्छाहा?रेन थाःक्यूधिमहा? नु हेक्केदम्बा तुन्धे ओगेमप्पा सहाड्मी (अधिकारी) नु कुभाडहीम्ले मोड्वा (ध्यान) मिबिरुबा वा ।

कुधा १०

१. कन् तेन्छाहा?रेन् पासीडपादाडहा? ओ एक्केबा कुभाडले तडजेम् चोगुबा खुम्दिड याम्धो चोक्माल्ले हन्धी याड्जीक्, सडजुम्मी नु साक्थीम्मी पाडेम्हा? (विशिष्टता) ओ मोड्वा (ध्यान) पित्रनाबा वा ।
२. पुडलाहीम् (कारागार) ओ साक्मासीनुल्ले वे खुम्दिड याम्धो कुगोहा? लाम्लो तोन्नाबा वा ।

कुधा ११

कुभाडले हायाक् तेन्छाहा?रेन् युक्खा? तोम्माभाआड तोन्नाबा याक्नाम्हा?नुल्ले वे? कुजेन (पारिश्रमिक) पित्रमासी या मेम्बीसीडे आबाडे तेन्छाहा?रे पासीडपादाडहा?ओनु आत्तीन्नाड थक्तोबा चिमु (सेवा) चोक नाक्मा कुभा? साक्तुआड वा हे?नु खुम्दिड चोक चोगुआड वा ।

कुधा १२

इड्धा तेन्छाहा?रेन् युक्खा चिगेःप (दुरुपयोग) पोखेबा ओ अखेदम्बा युक्खा नुरीक्काड तोम्मा फा?आड हुन्धी थक्तोबा नु आबाडे लक्लोबा केजोक्पा चुम्भोहा? ओ नु कुभाड लाम्नु खुम्दिड याम्धा चोक्मा सुक् तेत्ल फरीक हुन्धी युक् ताडसेप मेजोगुआड वा । कन तेन्छाहा?रेन् पासीडपादाडले निडवामिमा केबोडबाओ पाःन् लेडमाआड इ वे? आत्तीन् लाम्नुसाड हुन्धी कुभाड खुम्दिडहा? कुसीड मेनित्तुर चोक्नाबा वा ।

लक १
खाम्बेक

कुधा १३

१. मातङ्मीरे कन कुभाड ओबा तडजेम्हाऱ तोम्मासील्ले युक्फोरे इडधा तेन्छाहाऱरेन् साक्थीम् नु साम्योगेन मेल्लुडहाऱरेन् याक्नाम् इसिक हुन्छी मेयुक्तुबा इगर वेऱ आत्तीन् लेम्जाडनुसाड हुन्छी अगाप मेजोगुबा खाम्बेक नु खाम-तेडगक् इ नेप्माडनु हुन्छी काऱइ आरसाड नुरीक् कन लेम्जाडबा सडजुम्मी येक्था (महत्व) नु नाजम् मेजोगुबा वा ।
२. कुधा १५ नु १६ ओ पाप्नाबा खाम्बेक सुल्लान् आबाडे तान्छोरे मेयुक्तुबा इगर वेऱ आत्तीन् लेम्जाडनुसाड हुन्छी अगाप मेजोगुबा खाम्बेक नु तेडगक्खा हायाक केजडयाम (पर्यावरण) केजेडबा खाम-तेडगक् लेन याम्निडवा (अवधारणा) हाऱ आड तोन्नाबा वा ।

कुधा १४

१. आबाडे तेन्छाहाऱरे थाःक्युधिमनु मेयुक्तु मेयुरुबा खाम्बेक्मो केबोडबा हुन्छी आबाडे काक्युक नु चोक्युमा युक्खा निडवाऱसोःक (मान्यता) पिऱनाबा वा । कन्नुल्ले वेऱ आबाडे तेन्छाहाऱरे इक्लेक मेन्खोप्टुन्बा कर मेजोगुमेयुरुबा नु थाःक्युधिम याम्बखारे फाऱआड थाःक्युधिम आड धो हन्छी मेयुक्तु मेयुरुबा हन्छी खाम्बेक नु हुन्छी युक्लेन ताडसेप् चोक्मा फाऱआड केदडबा येमहाऱओ निलामहाऱ चोक्माबा वा । कन लेम्जाड ताक्कम्बा तेन्छा नु ताक्कम्बा याड्धाड्बा (किसान) हाऱ नुरिक निडवा पिऱनाबासी वा ।
२. युक्फोहाऱरे आबाडे तेन्छाहाऱरे थाःक्युधिमनु मेयुक्तु मेयुरुबा खाम्बेक्मा कुसीडनिप्मा नु हुन्छी काक्युक नु चोक्युमा युक्खा इक्सुम्इना (प्रभावकारी) ताडसेप चोक्मा पिऱमासीओ चाहाकेजोक्पा लाडयोक्खा चाड्नाबा वा ।
३. आबाडे तेन्छाहाऱरे मेजोगुबा खाम्बेक लेम्जाडबा पाःनहाऱ तडमा

याक्पाडगेन्बा कुभाड कुइसीक्पा तड्जेम नु यरिक याम्बक्थीम्हाः तड्जेम् चोक्माबा वा ।

कुधा १५

१. आबाडे तेन्छाहाःरे खाम्बेक् लेम्जाडबा याड्निम्बा (प्राकितिक) ताबुडहाःरेन युक्खा ताडसेप् चोक्माबासी वा । कन हेक्केदम्बा युक्खाओ अक्खेदम्बा ताबुड ओधक्, तड्जेम नु ताडसेप् चोक्माओ लक्लोमा कन तेन्छाहाःरेन हुन्ही युक् तोन्नाबाआड वा ।
२. फुनिम् फक्पा (खनिज पर्दाथ) इगर वेः खामसीगाडबा ताबुडहाःरे काक् युक् इ खाम्बेक लेम्जाडबा वेः ताबुडहाःओबा युक् युक्फोःरे कत्तुबा येम्मो युक्फोःरे अक्खेदम्बा तेन्छाःरेन खाम्बेक् लेम्जाडबा ताबुडओ कोत्तुआड ओधक् ले फाआड आत्तीन्छाड थिम्बेहाः इजाक चोक्माल्ले इ इजाक चोक्मा पिःमासी लाम्लो हुन्ही हेल्ले फाःसीड केत्तुसीबी मेन्वी, आक्खेन फरिक फाःसीड केत्तुसी हेन पान्हाः ओम्पमा ताराप्पो कन् तेन्छाहाःनु सुनाइडदड चोक्मा याम्बखाः तड्मा हेःनु हेक्केदम्बा याम्बखाःओनु आबाडे आक्खेदम्बाआड इम्मोःक् (हानी) साड्गेड् पोडबा पोडील्ले हेन्लेन् हुन्ही निडवा केदाबा ईःम्मोक्पाड मेघोसुबा वा ।

कुधा १६

१. कन् कुभाडले मुसाप्पा प्रकरणबा अधिन्ओ वामार, आबाडे तेन्छाहाःरे मेयुक्तुबा खाम्बेक्मोःनु हुन्ही फःन्नाबासी होप् ।
२. अपबादजनक निलाम्परे लेम्जाड अक्खेदम्बा तेन्छाहाः युक्मादेन लेक्मासी पोडबा निदेत्तेकर हुन्ही आपुडगे नु लाम्लो इडघड पिःमासीआड हुन्ही निडवादड चोक्माआड युडदेन् लेप्पासीबोःड् । हुन्ही निडवादड पोडमाए मेपोडीनेकर हुन्ही लम्लोबा पासीडपादाड रे फाःआड सुयेम तड्मा पिःमासीनु केदडबा येम्मो सार्वजनिक जाँचबुज चोक्मा तड्जेम् केदडबा याक्पाडगेनबा कुभाडहाः युक्सिड चोक्मा केदडबा लाम्बे तड्माआडलक

हेन् तेन्ओ युक्ना लेक्मासीबा पोःङ् ।

३. आत्तान आप्फाऱले तड पाहेन् येम् हुन्ही, कन् तेन्छाहाऱ तेन लेक्मासी पेन्जी चुःले खिमो हुन्ही थाक्युधिम तेनओ याडमो नुडमा युक् मेगत्तु ।
४. हेक्केनु नुडमा मेदडीन्बा येम्मो निदडओ पाप्नाबा इसिक मेन निदडओ होप्नेकर केदडबा याम्बक्थिम इसिक हेन् तेन्छाहाऱ हायाक् पोडमा केसुक्पा याक्नाम्हाऱओ हुन्ही आल्लोबा निडवामिमाहाऱ नु तायेम्बा थोबोरेफाऱआड तड्जेम चोक्मा, सुलिकसाड हुन्ही लाम्तो मेयुक्तुबा खाम्बेक्मान् नु केदडबा खाम्बेक् तडमा पिऱनाबासी वा । इडधा तेन्छाम्हाऱे मौद्रिक या जिन्सी इःम्मोक्याड ओ निडवा केत्नाबाओ हन्ही युडमासीआड पाहेन इःम्मोक्याड तोम्नाबा पिऱमासी वा ।
५. अक्खेनु तेन् लेक्नाबा पिऱनाबासी तेन्छाहाऱ हेओनु केबोडबा आत्तीन्नाड इम्मोःक् पोडबाओ हायाक् इम्मोःक्याड पिऱनाबासी वा ।

कुधा १७

१. इडधा तेन्छारे हुन्ही पासिडपादाडहाऱ खाम्बेक् लेम्जाडबा युक् पिऱमासी याम्बक युड्सीड चोक्मार नाजम चोक्नाबा वा ।
२. आबाडे सडजुम्भोनु पाःक्खा हुन्ही खाम्बेक् सडमा इगर वेऱ आत्तीन् लेम्जाडनुसाड हन्ही मेसुक्तुबा लेम्जाड निडवा केप्पाल्ले आबाडे तेन्छानु सुनाइडदड चोक्नाबा वा ।
२. कन् तेन्छाहाऱे खाम्बेक्लेन काक्युक, चोकचा नु अगाप चोक्मा हन्हीनुल्ले वेऱ याप्पीहाऱ कन् याप्पीहाऱे थाःक्युधिम नु हन्ही पासिडपादाडले कुभाड कुसीड मेन्नीतुन्बाओनु मेघोसुबा लाबो फोडमाओ साक्नाबासीबा वा ।

कुधा १८

आबाडे तेन्हारे हुन्ही खाम्बेक् मेन्दडदड फाडगाप् केबोडबा इ खाम्बेक युक्नाबाओ कुभाडले कुदड खुम्दिड याम्धो चोगुबा वा हेऱनु अक्खेदम्बा याम्बखाऱ साक्मा युक्फोरे निलाम्हाऱ तोन्दुबा वा ।

कुधा १९

याक्पडगे याःड्घन् (कृषि) थिम्बेहाऱरे यो बा याम्बेबा लेम्जाडबा खक्ताड (जनसंख्या) रेन वेऱ तेडगकूनु चोक्नाबा ओगाप् इसिक कुदड ओगाप् आबाडे तेन्छाहाऱ पिऱनाबासी पाःनूनिन निन्धो चोक्नाबा वा ।

- (क) आबाडे एक्केबा हिड्ब्राम् (जीवनयापन) फाऱआड मेन्वाए मेन्बोडना पाःन्हाऱ हुन्ही खानितनु कुदड फोमार तडजेम चोक्मा निडवामि तेन केहोप्पा याक्नामओ कन तेन्छाहाऱओ यरिक खाम्बेक चुक्ल तडजेम चोक्नाबा वा,
- (ख) कन तेन्छाहाऱे मेयुक्तु मेयुरुबा खाम्बेक्माहाऱ थोबो नु ताडसेप् चोक्माओ चाहाकेजोक्पा फरिक याडलागाप तडजेम ।

लक ३

थड्गाम् नु याःम्जो बा याक्नाम्हाऱ

कुधा २०

१. याक्पडगे कुभाड नु कुधाहाऱरे कुजोक्चो सिगाड याक्मार आबाडे तेन्छाहाऱरे फासीड्ओ युक्फोहाऱरे याम्बक चोक्साबाहाऱरेन युक्को केधाबा कुभाड्डोनु हुन्ही ताडसेप् नुरिक् मेबोडीन्बा येमओ अक्खेदम्बा तेन्छाहाऱनु इडधा याम्बक चोक्साबाहाऱरेन् थड्गाम् नु याःम्जोबा याक्नाम्हाऱओ नुरिक आप्तुड ताडसेप् चोक्मा याम्बक चोक्नाबा वा ।
२. युक्फोहाऱरे आबाडे तेन्छाहाऱ लेम्जाडबा याम्बक् चोक्साबाहाऱ नु वेऱ याम्बक् चोक्साबाहाऱनु हायाक लेन्जाडबा मेन्दडहाऱ साक्मासी

फाऱआड मुसाप्पा पाःन्हाऱ लेम्जाडबा केदडबा फरिक्पा हायाक याम्बखाऱ चोक्नाबा वा ।

- (क) चोकसुक्पा (दक्ष) याःम्जो नु याःम्जोबाओ केलाप्पा नु मिडबोन् (बढुवा) नु थोबोन्बा निलाम्हाऱ,
- (ख) कुदड मेल्लुडबा याम्बको कुदड कुजेन (पारिश्रमिक),
- (ग) सिदाऱपाडदा नु सडजुम्मी फाऱसीड, याम्बक्की आप्लुड ताडसेप् नु याम्जीक्, हायाक सडजुम्मी ताडसेप् नु खोम्दीड हेनु याम्बक्की लेम्जाडबा वेऱ आत्तीन्नाड खोम्दीड नु याक्तेन (आवास),
- (घ) चुम, चुम्भोहाऱओबा युक् नु कुभाडबा ट्रेड युनियनबा याम्बखाऱ चोक्मा हायाक आप्पुडगेन नु लक्याल्लिक् ताडबाहाऱ नु याम्बक् केबिऱबा चुम्भोहाऱनु हायाक्ले निदड चोक्मा खोमा युक् ।

३. अबलम्बन् चोक्नाबा निलाम्हाऱ मुसाप्पा पाःन्हाऱ तड्मासी निलाम्हाऱआड तोन्नाबासी वा ।

- (क) आबाडे तेन्छाहाऱनु केदडबा याम्बक्साबाहाऱ, याःङ्घननुबा हेऱनु वेऱ याःम्जोबा केयाक्पा तडयेम्बा, आल्लोबा, नु माडघाऱनु केदाबा याम्बक्साबा हेऱनु चोकिया तडगाम्बाहाऱरे मेयाक्तुसीबा याम्बक् चोक्साबाहाऱरे आड याक्पडगे कुभाड नु सधासीड ओ नु पाहेन हेक्केदम्बा तेन्ओ याक्बक् केजोक्पा याप्पीहाऱ चोक्नाबासी ताडसेप् अगाप् केजोक्पा हुन्छी चोकिया कुभाड लेम्जाडबा हुन्छी युक्खा नु हुन्छी मेघोसुबा खोम्दीडहाऱ हायाक तोम्मासी चेक्मसी,
- (ख) कन् तेन्छाहाऱनु आबाडे याम्बक्साबाहाऱ आरसाड किटनासक, नायीकेमबा पदार्थहाऱनु सुऱसिडमा पोडबा येम्ओ हुन्छी

याम्जीकओ ताफेक्वा पोडल याम्बक हेऱनु केजडयाम् ओ चोक्मा होप्,

(ग) कन् तेन्छाहाऱनु आबाडे याम्बक्साबाहाऱ खेड्सीड चोकिया इ सिड्नाऱत् (ऋण) हुडमा मेन्सुक्मा हेल्ले चोगुल्ले याःक् (दास) पोडमा हेनु वेऱ याम्बखाऱरे येक्नाम थड्गाम चोक्थीम्हाऱ लेप्पाडनु थड्गाम चोक्मा मेन्बाडमासी पाःनु,

(घ) कन् तेन्छाहाऱनु आबाडे याम्बक्साबाहाऱ मेन्छुमा नु याम्बीछारे फाआड याःम्जोओ कुदड सुयेम नु कुदड ओगाप् चोक्मारे पाःनु,

४. थोतोन मातडमीरेन् कन लक्को केबप्पा तडजेम्हा चोक्नाबा पाःन्नीन् निन्धो चोक्मा ताराप्ओ आबाडे तेन्छाहाऱनु आबाडे याम्बक्साबाहाऱ नाम्याक् नु याःम्जा पिऱनाबासी तेनओ केल्लफरिक् चोकिया आम्सोःम्मा (निरीक्षण) चिमु युड्सीड चोक्मा लेम्जाड निडवा केम्नाबा वा ।

लक् ४

खेयड हुऱसिड, हुक्सो साप्चो नु पाडमे खम्घो.क् हाऱ

कुधा २१

आबाडे तेन्छाहाऱरेन पासीडपादाडहाऱरे खेयड हुऱसिडले निलाम्हाऱरे लेम्जाड सुल्लीकसाड वेऱ तेन्छारे मेघोसुबा कुइसीक कुदड सुयेमहाऱ अगाप् मेजोगुबा वा ।

कुधा २२

१. एक्केबा यागाप्ओ खेयडदिड हुऱसिड थिम्बेहाऱओ आबाडे तेन्छाहाऱरे पासीडपादाडहाऱरे आबाडे लक्लोमाओ फोजड (प्रवर्द्धन) चोक्मा निलाम्हाऱ चोक्नाबा वा ।

२. एक्केबा यागाप्ओ खेयडदिड हुऱसिड थिम्बेहाऱओ आबाडे तेन्छाहाऱरे

सारिक चाहाकेजोक्पाहा? मेन्गेत्तीन्बा येमओ युक्फोहा?रे हेन् तेन्छाहा? लक्लुम्भोओ नुबा हुसिड थिम्बेहा? नु तक्याम्हा?रेन् तडघुबा वा ।

३. आत्तीन्छाड सेखा हु?सीड थिम्बेहा? आबाडे तेन्छाहा?रेन याडजीक्, सडजुमी नु साक्थीमी याक्नाम् नु लाल्लाम्दीड (व्यवहारिक) निडवामिमाओ केयुडबाहा? पोडबा वा । कन लेम्जाड चोक्नाबा आत्तीन्नाड सक्निःड् (अध्ययन) कन तेन्छाहा?रे फा?सीड्ओ चोक्नाबा वा । अक्खेदम्बा थिम्बेहा?रे फोजुम् नु इजाक लेम्जाड कन् तेन्छाहा?नु सुनाइडदड चोक्नाबा वा । तडबा येम्ओ कन् तेन्छाहा?रे हेक्केदम्बा खासेक मेजोगुल्ले हेन हेक्केदम्बा हु?सीड थिम्बेहा?रे फोजुम नु इजाक चोकमा हुन्छीए इधाःप् मेजोगुबा वा ।

कुधा २३

१. हुकसो साप्चो, पाडभे पाडभेबा सडजुम्भोओबा खम्धोःक्हा? नु तेन्छाहा? कुदक्सीड याडजीक् नु सानास्त् सेप्पा, डा सेप्पा, चेम्भन (पासो) ताक्मा हेक्केदम्बा थाःक्युधिम् याम्बखा? हन्छी साक्थीमहा? ताडसेप् नु याडजीक थोबो चोक्मा लाम्लोबा याम्बक् लरिक चोक्नाबा वा । युक्फोहा?रे केदडबा येमओ अक्खेदम्बा तेन्छाहा?रे हुन्छी लक्लुम्भो हेक्केदम्बा याम्बखा थोबो चोक्मा फोजम् चोक्मा निन्धो चोगुबा वा ।
२. आबाडे तेन्छारे पेलिओ, केदडबा फरिक्पा येम्ओ हेक्केदम्बा तेन्छारेन् थाःक्युधीम लागाप्चीक नु साक्थीमीबा पाडेम् नु केम्बा येम् हे?नु कुदड थोबोरे फा?आड केदडबा लागाप्चीक नु याड फा?सीड तडनाबा वा ।

लक ५

सडजुम्मी ताडसेप् नु याम्जीक

कुधा २४

आबाडे तेन्छारे आप्लुड ताडसेप् केजोक्पा सडजुमीबा ताडसेप् लेम्जाडबा निडसेक्खा थोबो चोक्मासी हे?नु हेनहा?ओ लथिक्काड मेन्दड मेन्जोके कन् हेक्केदम्बा निडसेक्खा याम्बक्को पधेक चोक्नाबासी वा ।

कुधा २५

१. युक्फोरे आबाडे तेन्हाहाऱ योरुसीर फरिक याम्जीक चिमु (सेवा) तडमा पिऱमासी हुन्ही थक्तीगेन नु निड्निडवा याम्जीक्थोबा केदडबाफरिक्पा नुबा अगाप् चोक मेसुक्तर हुन्ही आबाडे इधाप् (जिम्मेवारी) नु फोगप् ओ अक्खेदम्बा चिमुहाऱ तोम्मा हुन्ही ताबुडहाऱरेन तोन्नाबा पिऱनाबासी वा ।
२. याम्जीक्लेन चिमुहाऱ तड्लफरिक सडजुम्भोओ लाम् नु मेबोड । आबाडे तेन्हाऱे फाऱसीडओ अक्खेदम्बा चिमुहाऱ तडमाआड तोन्नाबा वा, हेऱनु कन हेक्केदम्बा चिमुहाऱ हुन्ही याड्जीकी, खाम्जीकेन् सडजुमी नु साक्थीमी याक्नाम् नु कुबेपाऱन् ओमत् याम्भोडगेन सधासीड (अभ्यास) नु सिदाऱहाऱओ निडवा पिऱनाबा वा ।
३. याम्जीक् याम्भोड (उपचार) चोःक्थिमले पाडयुक्पा सडजुम्भोबा याम्जीकसाबाहाऱ हुऱसीड नु याःम्जोओ लाम्लोयेम पिऱमा नु याम्भोड चिमुबा वेऱ कुधाऱहाऱनु नुबा काऱइ काम्मार थीक्सीगेक्पा लाम्सेक् ओ याम्जीक चिमु पिऱनाबासी वा ।
४. अक्खेदम्बा याम्जीक चिमुहाऱ तडजेम् चोक्माल्ले लाजेऱओ केवाबा वेऱ सडजुमी, याड्जीक्की निलाम्हाऱनु तडयेम चोक्नाबा वा ।

लक् ६

निऱ्छाम् नु ईड्से लुड्लाम्

कुधा २६

आबाडे तेन्हाऱे पासीडपादाडहाऱ सुलिक्साड याक्पडगेन सडजुम्भोबा वेऱ तेन्हाहाऱ नु कुदड हायाक कुधाओ निऱ्छाम् नु सुयेम् खोमा केबोडबा पाऱन्नीन् निन्धो चोःक्मा निलाम्हाऱ तडनाबा वा ।

कुधा २७

१. आबाडे तेन्हाऱे फाऱआड निऱ्छाम् थिम्बेहाऱ नु चिमुहाऱ हेक्केदम्बा तेन्हाऱे निडवामिमाहाऱ ओमप्पार हुन्ही फाऱसीडनुबा थोबो नु याम्बक्को

पधेक चोक्माबा इगर हेऱनु हेक्केदम्बा थिम्बेहाऱनु चिमुहाऱ हुन्धी साप् मुन्धुम, निसाम नु लागाप्चीक्, मेल्लुड नु चोकथिम् हेऱनु थोबोथोबोबा सडजुम्मी, याडजीक्की नु साक्थीमीबा निडवासोहाऱ हत्तुसीबा वा ।

२. थुक्साबा (सक्षम) काप्खेःड्ले केदडबा येम् इसिक अक्खेदम्बा तेन्छारे फाऱआड अक्खेदम्बा थिम्बेहाऱ इजाक चोक्मा थोबोफो (प्रगतिशील) लाम्बा इधाप् पिऱमासी ताराप् इसिक नित्छाम् थिम्बेहाऱ तडमा नु लाम्लो फोमा लेम्जाड आबाडे तेन्छाहारेन् पासीडपादाडहाऱ हुसिड थिम्बेहाऱ पिऱमासी हेनु हेन थिम्बेहाऱओ तोनछीडमा सुयेम पिऱमासी ।
३. कन्नुल्ले वेऱ युक्फोहारे आबाडे नित्छाम् हिम नु तक्यामहाऱ युडसीड चोक्मा कन तेन्छाहारे युक्खा ताक्फोदिम् पिऱनाबासी वा । कर कन हेक्केदम्बा चुम्भोहाऱरे तेन्छाहाऱनु सुनोइडदड चोक्माआड थुक्साबा काप्खेःड्लोनु युडसीड कुसीःक्थाहाऱ केप्पा पोड । कन याम्बक्नु केदडबा ताबुडहाऱ तोन्नाबा पिऱनाबासी वा ।

कुधा २८

१. आबाडे तेन्छाहारेन् हिन्जाऱपित्छोहाऱ लाल्लाम्दीड (व्यवहारिक) पोडलफरिक् हुन्धी आबाडे मापाःन्ओनु इगर हुन्धी सडजुक्भोओनु हायाक्नुल्ले यरिक्ले मेबाप्पा पाःन्नो निप्पा साप्पा हुऱनाबासी वा । कन लाल्लाम्दीड मेबोडीन्नेल्ले थुक्साबा काप्खेःड्ले कन् ताराप् केगेप्पा निलाम्हाऱ काप्पा येम्मो तेन्छाहाऱनु सुनोइडदड चोगुबा वा ।
२. कन तेन्छाहाऱ लाजेऱरेन यक्पाडगेन् पाःन् इगर लाजेऱबा आत्तीन्छाड लथिक लाम्लोबा पाःन नुरिक पाप्पा मेसुक्तुर चोक्मा यरिक निलाम्हाऱ तोन्नाबा वा ।

आबाडे तेन्छारे मापाःन्रे ताडसेप्, थोबो नु सधासीड हेऱनु फोजड चोक्मा निलामहाऱ कोप्नाबा वा ।

कुधा २९

हुन्धी आबाडे सडजुम्भो नु याक्पडगेन सडजुम्भो केरेक हेनु कुदड लामनु लक्लुम्भे चोक्मा आबाडे तेन्छाहाऱेन हिन्जापित्छोहाऱ फाऱसीड चोक्मासी निसाम पिऱमासी, साप्चो हुऱमासी कन तेन्छारे फाऱआड नित्छामरेन ताराप् पोडबा वा ।

कुधा ३०

१. युक्फोहाऱे आबाडे तेन्छाम्हाऱे थाःक्युधिम् नु साक्थीम इसीक निलामहाऱनु आरसाड् चोकिया, याडजीक्की सुयेम्, नित्छाम् नु याम्जीक लेम्जाडबा पान्हा, सडजुम्मी आप्लुड लेम्जाडबा हुन्धी युक्खा हेऱनु चोक्पेन (कर्तब्य) हाऱ कन मातडमीओनु केलम्बा हुन्धी युक्खा हन्धी थाइड पिऱमासी निलामहाऱ चोक्माबा वा ।
२. निडवामीमा पोड्डील्ले साप्नाबा पाःन्लेड् लेम्जाडनु तेन्छारेन मापाःनओ ईड्से लुड्लाम् नु कन याम्बखाऱ चोक्माबा वा ।

कुधा ३१

याक्पडगेन सडजुम्मीबा केरेक पुरुपऱ (समूह) हाऱओ आरसाड आबाडे तेन्छाहाऱनु सोरिक् तक्पेत् ताऱजेड क्बोडबा पुरुपूहाऱ ओ पुरुपूहाऱे हेन तेन्छा लेम्जाड पोड क्सेक्पा एक्सीड निडवाहाऱ आडमासी ताराप्ओ नित्छाम् निलामहाऱ तोन्नाबा वा । साप्पुन्धुम्लेन नित्छाप् नु नित्छाम् चिगक्वाहाऱे अक्खेदम्बा सडजुम्भोनु साक्थीमहाऱ साडसाड सेसे नु कुजाऱकुजेक् (यथार्थपरक) थाइडहाऱ तोम्मा आन्धीड तोन्नाबा वा ।

लक् ७

इःन्दो नाधाम्बी कत्नाधाम्बी ताऱजेड नु फाऱसीड

कुधा ३२

याडजीक, सडजुम्मी, साक्थीम्मी, साम्योगेन नु केजडयाम्मी तेडगकहाऱओ चोक्माबा याक्बखाऱ नु तेडगक्पा इःन्दो याडनाकत्नाबा खाम्बोडबा नामयाम्पीओ

ताऱजेड नु फाऱसीडहा उसुरु चोक्मा युक्फोहाऱरे कप्-याक्पडगेनबा निदडहाऱ
चोक्मा केदडबा निलामहाऱ मेगोतुबा वा ।

लक् ८
युक्तेम्

कुधा ३३

१. कन मातडमीओ केयाक्पा पाऱनूहाऱ इधाप् युक्फोरेन् काप्खेऱडूले
आबाडे तेन्छाहाऱ इक्सुम केजोक्पा थिक्वेऱहाऱ इजाक चोक्मा आल्लोबा
थीकचुम्भोधक् (निकाय) इगर वेऱ यामलक्वाऱरे हेक्केदम्बा थीकचुम्भोधक्
इ यामलक्वाहाऱ पिरुसीबा याम्बखा नुरिक्काड कुसाड लमासी पोऱडू
चाहाकेजोक्पा लागापूहाऱ हेक्केदम्बा थीकचुम्भोधक् इगर यामलक्वा
(संयन्त्र) हाऱओ वा बा पाऱन निन्धो चोक्नाबा वा ।

२. अखेदम्बा याक्बखाऱओ यो बा पाऱनूहा याक्नाबासी वा ।

(क) आबाडे तेन्छारेन फाऱसीडओ कन मकतडमीरे तोन्दुबा
निलामहाऱओ निडसेक्खा चोक्मा, तडदडवा, याम्बकपधेक
(कार्यान्वयन) नु कुबेसीड चोक्मा,

(ख) इडधा तेन्छारेन फाऱसीडओ थुक्तुबा थीकचुम्भोधक् (निकाय)
हाऱ थुक्तुबा कुभाड नु वेऱ निलामहाऱ चोक्मा लाम कोप्पा हेन
निलामहाऱरेन आमत्सुम चोक्मा ।

लक् ९
एक्केबा फोजड हाऱ

कुधा ३४

हायाक लाजेरेन पाडेम्बा याक्नाम्हाऱ ओमप्मार कन मातडमीन् याम्बकपधेक
चोक्मा निलाम्हाऱरेन् याऱडूनिम् नु तेडगक उसुरुबा कुदोक् चोक्नाबा वा ।

कुधा ३५

कन मातडमीबा तडजेमहाओ अगाप्ले वे? मातडमी नु सेम्लो (सिफारिश) काप्-याप्पडगेनबा साप्सक्, तडमी, नु याप्पडगेनबा कुभाड खासेक्, था:क् युधिम या निदडहा? इसिक तेन्हाहा?रे युक् नु खो:म्दीड (लाभ) हा? चिभि:त्वा (प्रतिकूल) इक्सुम चोक्नाबा होप् ।

लक् १०

कुबेओबा फोजडहा?

कुधा ३६

कन मातडमीले खाम्बोडबा नु नामयाप्पी लेम्जाडबा मातडमी, १९५७ रेन् तो:न्जो (संशोधन) चोगुआड वा ।

कुधा ३७

कन मातडमीले तेडधेम् (अनुमोदन) चोक्नाबा औपचारीक् साप्नाबा तोन्जो चोक्मा फा?आड काप्-याक्पडगेनबा चोकिया सुहाड्कुक् (कार्यालय) पा तुमतोन्हाबा (महानिर्देशक) रो तोन्नाबा वा ।

कुधा ३८

१. तुमतोन्हाबारो तोन्नाबा साप्नाबा तेडधेम् चोक्नाबा कपफ्रयाक्पडगेबा चोकिया चुम्भोबा पासिडपादाडरेन पा:न्नो कन मातडमी इभुत्छीड कुइसीक पो:ड्बा वा ।
२. तुमतोन्हाबारो तोन्नाबा नेप्फु पासिडपादाडरेन साप्नाबा तोन्जो केबोड्बा येन्नीत्ले थिबोनेत् ला आड धो कन् मातडमीन् हेक्सीडबा वा ।
३. हेन्नाडधो कन् मातडमीन् तेडधेम् साप्नाबा तोन्जो चोक्नाबा पासीडपादाडले लक्को अक्खेरीक तोन्नाबा येन्नीत्ले थिबोड् नेत् ला आड धो हेक्सीडबा वा ।

कुधा ३९

१. कन् मातडमीरे तेडधेम् चोगुबा पासिडपादाडरे कन् मातडमीन् हेक्सीडबा येन्नीत्ताड धो लाम्लोबा थिबोड तडबे चुत्ताड कपफ्रयाक्पडगेबा चोकिया सुहाडकुक्पा तुमतोन्हाबारो तोन्जोरे फाऱआड इडसे लप्माआड कन मातडमी लेम्पा तड । अखेरीक लेम्पाबा इडसे तोन्जो पोडबा तडबेधिक फरिक याम्बक मेजोगुन ।
२. कन् मातडमीरे तेडधेम् चोक्मा नु कन् कुधाओबा तडजेम इसिक लेम्पा युक् लाम्लोबा थिमओ चेडनाबा थिबोड तडबे चुत्ताडबा तडबे ओ अगाप् चोक्मा मेन्जोक्मा केरेक पासिडपादाडरेन् युक्को कन मातडमी थिबोड तडबेबा वेऱ येमफरिक इभुत्छीड कुइसीक पोऱडबा वा, हेल्ले कुएगाड हेक्कोदम्बा पासिडपादाडले कन् कुधाओ केबप्पा पाःन्हाऱ इसिक थिबोड तडबेबा येम मात्ताड मातडमे लेम्पा सुक्तेप्पा वा ।

कुधा ४०

१. काप्-याक्पडगेबा चोकिया सुहाडकुक्पा तुमतोन्हाबारे चुम्भोरेन् पासिडपादाडहाऱरे तोन्जो मेजोगुबा केरेक तेडधेम्नु लेप्मुइहाऱ तोन्जोरेन् इडसे काप्-याक्पडगेबा चोकिया चुम्भोबा केरेक पासिडपादाडहाऱ पिऱनाबासी वा ।
२. तुमतोन्हाबारे चुम्भोबा पासिडपादाडहाऱ हुनेओ मेहाँडुबा निसीगेक्पा तेडधेम्नेन तोन्जोबा थाइड पिऱरुसिल्ले हेन येन्नीःत्फरिक कन मातडमीले याम्बक चोगुबा पाःन्नीन चुम्भोरेन पासिडपादाडहाओ हुन्छी निडवा हुक युडनाबा वा ।

कुधा ४१

काप्-याक्पडगेबा चोकिया सुहाडकुक्पा तुमतोन्हाबारे कन्नुल्ले लाम्लोबा कुधाहाऱओ तडजेम केबोडबा इसिक आबाडेनु तोन्जो केबोडबा तेडधेम्हाऱ नु लेप्मुइहाऱ केरेक याम्बखारेन् केरेक बिबरणहाऱ तोन्जोरे फाऱआड पजुम लाजेऱ

चुम्भोरेन पयःम् सक् (बडापत्र) रेन कुधा १०२ इसिक पजुम लाजे? चुम्भोरेन मासुहाड्मीबान् पिनाबा वा ।

कुधा ४२

आबाडे निडवामीमा इप्नाबा काप्-याक्पडगेबा चोकिया सुहाड्कुक्ले इजाकचोक थीकचुम्भोधक्ले कन मातडमीरे याम्बकपधेक लेम्जाडबा याम्दोन (प्रतिबेदन) माचुम्लुडओ तोम्मा हेनु कन मातडमीले सुलिक इगर केरेक तोःन्जोरे सेन्दो चुम्लुडलेन पाःन्धोऽमिड् (कार्यसूची) डो युडमा तडबी मेदड्डीन्बी केलबा कुसेन चोक्मा ।

कुधा ४३

१. चुम्लुडले कन मातडमीन केरेक इगर सुलिक तोन्जो चोक्माआड कुसड मातडमी तेन्डीड पाडील्ले कुसड मातडमीरे वे? तडजेम चोगुबा नु वे?,
 - (क) आत्तीन्छाड पासिडपादाडले तोन्जो चोक्मा कुसड मातडमी तेडधेम् पोडील्ले तोन्जो चोक्माबा कुसड मातडमी हेक्सीडबा येम केदडबा कुधा ३९ ओ च्याज्या मेसाप्तुआड पत्छाड कन मातडमी पाहेन येम् ले?लाबा पोडबा वा ।
 - (ख) तोन्जो चोक्माबा कुसड मातडमी हेक्सीडबा येन्नीतनु कन मातडमी पासिडपादाडरो? नु तेडधेम् पोडमा लाम् हल्लेक पप्पा होप् ।
२. कन मातडमी तेडधेम् केजोक्पा कर तोन्जो केजोक्पा मातडमी तेडधेम् मेन्जोक्पा पासिडपादाडले पाःन्नो आत्तीन्नाड येम्मो कन मातडमीन् आल्लोबा कुना-कुबेक नु हेन कुइसिःक्के पोड यु बा वा ।

कुधा ४४

सुनादोःन् मातडमी मिक्फुल्ला पाःन् नु फ्रन्सेली पाःन् नेप्माडलाम् नु वा बा वा ।

चुरो

Indigenous Media Foundation

Anamnagar, Kathmandu, Nepal

Tel.: 977 1 4102757, 4102689

Email : indigenoustelevision@gmail.com

Website : www.indigenousmediafoundation.org

Publisher

LIMBU Indigenous Language, Nepal

Translation by:

Nisesh Angdambe